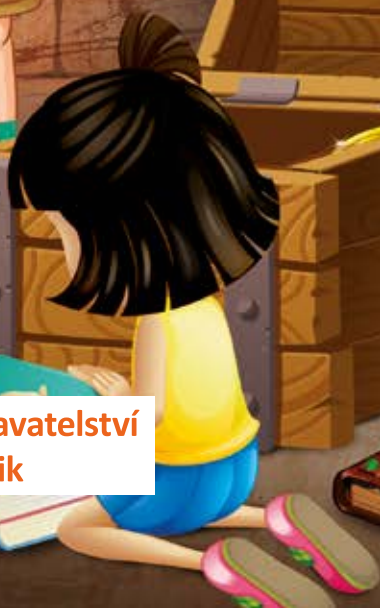

HRAVÁ

ČITANKA

Pracovní učebnice pro 4. ročník ZŠ

V souladu s RVP

Vydavatelství
Taktik

HRAVÁ

ČÍTANKA 4

Další náměty a úlohy vztahující se i k jiným předmětům jsou označeny těmito piktogramy:

M – matematika

PŘ – přírodověda

VV – výtvarná výchova

PČ – pracovní činnosti

VL – vlastivěda

HRAVÁ ČÍTANKA 4

Pracovní učebnice pro 4. ročník ZŠ

Autorka: Mgr. Zdena Effová

Odborná spolupráce: Mgr. Věra Štefánková

Bc. Václav Placák

Jan Kudrnáč

Recenzentky: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Mgr. Dana Micková

Jazyková korektorka: Mgr. Věra Štefánková

Grafická úprava a sazba: Michaela Slezáková

Ilustrace: Michaela Slezáková

Návrh obálky: Michaela Slezáková, Sára Doležalová

Produktový manažer: Ing. Karel Jager

Projektový manažer: Ing. Maroš Blahovec

ISBN: 978-80-7563-061-2

1. vydání, 2017

Copyright: © Vydavatelství Taktik International, s.r.o., organizační složka, Praha 2017

Vyrobil a vydal: Taktik International, s.r.o., Argentinská 38, 170 00 Praha 7

Schválilo MŠMT čj. MSMT-1093/2018 dne 31. května 2019 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor Český jazyk a literatura, 1.–5. ročník, s dobou platnosti šest let.

Všechna práva vyhrazena. Šíření či reprodukce obsahu nebo jeho částí jakýmkoliv způsobem jsou bez předchozího písemného souhlasu vydavatele zakázány.

>>> OBSAH <<<

Záhada sedmi klíčů.....	2	Čas	60
Jak jsem byl samostatný	6	Námluvy v cukrárně	64
Medaile pro hrdinu	14	Tři páni	67
Velký dojem	20	Honk. Jonk. Ponk	70
Voříšek má za ušima	24	Tlumočnice Mici	73
Záhada s telegramem	25	Děsivá noc	74
Starosti s Princem	28	Robinsonův jídelníček.....	78
Bůh trestá Sodomu	32	Pátrači pomáhají šéfinšpektorovi...82	
Lev a myš	36	Jak jsme se šli koupat	84
Želva a zajíc, Pes a kus masa, Pastýř a vlk	37	Kamarádi proti vůli dospělých	88
Proč je v lese tráva nízká	38	„Té nejkrásnější“	92
Útěk po veliké řece	40	O knížeti Břetislavovi I. a Jitce	96
Jáchym má trápení	44	Údolí Botiče v Hostivaři	100
Past na Hamrlíka	48	Když poslouchat, tak na slovo.....	104
Jak porybný Zdrhal nutil vodníky chytat ryby na udici	52	O Palečkovi, který vyrostl	107
Co lidi vidí	55	Není svačina jako svačina	108
Překvapení na pohřbu	56	Faustův dům	112
		Jen slunce bylo v klidu	116
		Závěrečná tajenka	119

Záhada sedmi klíčů

Ve vilové čtvrti velkého města stojí staříčkový dům. Všichni sousedé znají dobře jeho obyvatele, bývalého profesora místního gymnázia pana Přemysla

Vlasáka. Starý pán užíval v poklidu důchodu, občas podnikal delší vycházky do místního parku nebo kratší za drobnými nákupy. V posledních letech se četnost vycházek stále zkracovala, až přestal vycházet úplně. Není divu, vždyť zanedlouho oslaví 90. narozeniny.

Pan Přemysl nebydlel v domě sám. Žil v něm i se svým synem Rostislavem Vlasákem. Na rozdíl od starého pana profesora si jeho syna vybaví jen málokdo. Velkou část svého dospělého života žije totiž v zahraničí. Zastupuje náš stát v cizích zemích, stará se o naše turisty, kteří se na dovolené dostanou do potíží, pomáhá uzavírat firmám obchody a podobně. Domů se vrací jen na dovolenou nebo pokud se rodina dohodne na nějakém společném setkání.

Tak také na jarní rodinné sešlosti společně rozhodli, že už pan Přemysl nemůže zůstat v domě sám. Proto rodina jeho vnuka Martina docela nedávno koupila poblíž větší vilku a dědečka tam již přestěhovala.

V opuštěném domě je nyní nebyvale živo. Profesorův vnuk Martin se svou ženou Janou a dětmi mají za úkol roztrídít, zabalit a přestěhovat všechno, co u nich bude pan profesor potřebovat. Musí také zabalit všemožné rodinné památky.

Maminka Jana si právě prohlíží vybavení kuchyně a vitrínu se svátečním

porcelánem a přemýšlí, jestli si přinesla dost novinového papíru a krabic, aby se jí podařilo všechno bezpečně zabalit. Tatínek Martin sedí u knihovny, vytahuje jednu knihu za druhou a skládá je do dřevěných beden. Většinu knih mu slíbili v antikvariátu převzít. Sem tam některou otevře a se zájmem se do ní začte. Potom ji většinou odloží do krabice od banánů. Odložené knihy se rozhodl odvézt domů. Vybírá však s co největší opatrností. Žena mu dala jasně najevo, že se více než dvě krabice do jejich domova nevejdou.

Na půdě plné vyraženého nábytku zatím hospodaří nejmladší členové Vlasákovíc rodiny. Nejmladší Jára má za úkol převázat krabici s fotografiemi a poskládat rodinná alba do velké tašky. Madlenka vytahuje z hracího stolku gramofonové desky. Pokud někdo z vás neví, co to vytahuje, představte si obrovské černé CD, na které se však vejde jen 12 písniček.

K přehrání potřebujete zvláštní přístroj – gramofon. Opatrně desky skládá do kufríku přesně tak, jak ji pradědeček poprosil.

Nejstarší Kája otevřel pradědečkův sekretář. Jedna dvířka šla otevřít velmi špatně, takže s nimi musel několikrát pořádně zacloumat, než se mu to podařilo. Ozvalo se skřípění a před Kájou se objevilo sedm

krabiček. Každá z nich byla opatřena zámečkem a uzamčena.

Podivný zvuk vzbudil pozornost ostatních dětí. Všechny se naklánějí a chtějí dobře vidět. Kájík vyndává jednu krabičku za druhou. Potom děti horečně prohledávají ostatní místa sekretáře a pátrají po klíčích. Těžkou skříň dokonce společně odšouply od stěny, protože Járu napadlo, že někde bude tajná skrýš. Nikde nic. Dohadování dětí a lomoz nad hlavou přilákaly na půdu i tátu.

Miša se nedávno přestěhoval s rodiči do nového bytu. Začíná se seznamovat s novými kamarády, spolužáky, sousedy. Jenže... at' dělá, co dělá, vždycky to špatně dopadne.

»» JAK JSEM BYL SAMOSTATNÝ ««

Na den, který jsem poprvé prožil jako samostatný člověk, do nejdelší smrti nezapomenu. Při vzpomínce na něj mi ještě dneska běhá mráz po zádech.

Večer před tím seděli tatínek s maminkou na lavičce před novým velkým domem, do kterého jsme se nedávno přestěhovali, a hádali se.

„Klukovi bude deset let!“ říkal tatínek rozzlobeně. „Copak nemůže strávit jeden jediný den sám? Jak dlouho bude ještě potřebovat chůvu?“

„Říkej si co chceš, Michale, ale já vím jedno,“ odporovala mu maminka. „Jestli necháme Mišu doma, budu mít celý výlet zkažený. Vždyť tu mezi sousedy ještě nemáme ani žádné známé, aby na to dítě dohlédli. Umřu strachy.“

Rozhodovalo se o mém osudu na příští den. Tatínkův kolega z práce, plukovník Charitonov, pozval na neděli moje rodiče na chatu, ale mě s sebou vzít nemohli, protože Charitonovic kluk měl spalničky. Maminka mě nikdy nenechávala moc dlouho samotného, jelikož pořád měla dojem, že jsem ještě malé dítě. Do nového domu jsme se nastěhovali před několika dny a s žádným ze sousedů jsme se ještě neznali, tak mě maminka chtěla „odložit“ na neděli k přítelkyni, která bydlela na druhém konci města.

Tatínek byl proti tomu a říkal, že je hloupé obtěžovat maminčinu přítelkyni takovou věcí a že je nejvyšší čas učit mě samostatnosti.

Stál jsem opodál, poslouchal jsem rozepři a rozčilením jsem za zády točil palci mlýnek. Strávit třeba jen jediný den bez dohledu dospělých bylo odedávna mým snem, ale teď, co jsme se přestěhovali do nového domu, toužil jsem po tom s dvojnásobnou silou. Hlavním důvodem byla Aglája, snědá tmavovlasá holka, která byla vůdkyní party zdejších dětí. Ta Aglája se mi moc líbila, ale cítil jsem, že ona mnou pohrdá, že mě považuje za malého kluka, a navíc ještě za maminčina mazánka. Měl jsem pocit, že když strávím den jako samostatný člověk, pomůže mi to stoupnout v jejich očích.

Jako na zlost byla Aglája zrovna ten večer na dvoře. Skákala po jedné noze a posunovala před sebou kamínek a přitom slyšela celý ten pro mne tak ponižující rozhovor, který vedli tatínek s maminkou. Aglája se tvářila jako nic, ale chvílemi pronášela jen tak do vzduchu: „No to je toho! Já jsem zůstávala sama doma od šesti let a nic se nedělo!“ Nebo: „Páni! Kolikrát jsem si sama vařila oběd, a ne jenom ohřívala!“

Po očku jsem po ní pokukoval a tichounce, ale s naléhavostí pramenící z hloubi duše, jsem maminku přesvědčoval: „Ale mami! No tak, mami! Co se mi může stát? Koukej, já ti řeknu, co budu dělat. Až odjedete, půjdu se na chvíli projít...“

„A zaklapneš si dveře a klíč necháš doma...“

„Ale vůbec ne! Klíč si ještě dnes večer dám do kapsy... Tak tedy se půjdu projít...“

„Musíš si napsat domácí úkol, a ne chodit na procházku. Brzy bude prvního září a ty nemáš ani polovinu příkladů, co jste dostali přes prázdniny!“

„Ale mami... No tak dobře! Nepůjdu se projít. Až odjedete, sednu si k příkladům, a až dostanu hlad, pustím plyn...“

„Ještě s tím plynem způsobíš nějaké neštěstí...“ zanaříkala maminka.

„Páni! Já už dávno zacházím s plynem jako nic...“ spustila zase Aglája, ale vtom přiběhl Tonda Dudek s velkým archem papíru v ruce.

„Hotovo! Kam to mám pověsit?“ hlásil Agláje. Připevnili to spolu na hlavní domovní dveře. Byl to plakát namalovaný obyčejným inkoustem a oznamoval, že zítra v pět hodin odpoledne se koná v klubu Poliny Kožemjakinové představení pionýrského divadelního kroužku.

Nakonec se nám s tatínkem podařilo maminku přemluvit. Dohodli jsme se, že rodiče odjedou ráno vlakem v šest hodin a já vstanu v osm jako obvykle, sám uklidím byt, sám si udělám čaj, sám nakrmím a vyvedu jezevčíka Brumlu, sám (to znamená bez pobízení) vypočítám deset příkladů a sám si ohřeju oběd. Byl jsem v sedmém nebi. Bylo to všechno pro mne tak nové a měl jsem z toho stejnou radost, jako kdybych měl možnost žít na neobydleném ostrově.

Jurij Sotnik – Míša, mistr na průšvihy

1. Proč Míša nemohl jet s rodiči na výlet? Zvýrazni v textu.

2. Jaká je Míšova maminka? Zamysli se a zakroužkuj její vlastnosti.

bojácná	opatrná	odvážná	nedbalá	pečlivá	samostatná
milující	lhostejná	starostlivá	lakomá	pyšná	skromná
pravdomluvná	zásadová	veselá	vážná	přísná	rozmazlující

ná. Vlád'a se však nevzdal a rodiče jeho rodičů mu museli vyprávět, co všechno po přečtení telegramu udělali.

„Celkem nic,“ vzdychla babička. „Chvilku jsme si povídali, ale pak jsem si vzpomněla, že musím doplést svetr. Děda tedy držel přadeno a já na kus papíru vlnu namotávala. Tady to klubko mám.“

„Zatrachtílá situace,“ mračil se děda. „To bude malér, jestli Lidušce nepřijdeme naproti.“ Detektiv Vlád'a uvažoval, přemýšlel, a nakonec záhadu vyřešil.

Svatopluk Hrnčíř – Sedm sněhuláků a jiné případy pro začínající detektivy

1. Jak se jmenoval pachatel, který Ňoumu strčil do bedny?
A kterou přezdívku pro něj Voříšek používal?

2. A teď jsi na řadě ty. Co myslíš, kde ten nešťastný telegram byl?

3. Najdi v ukázkách souvětí s následujícími vzorci a přepiš je.

V1, kde V2, která V3. (str. 24)

.....

.....

V1, ale aby V2, V3. (str. 25)

.....

.....

V1, aby V2, V3 a pak V4. (str. 25)

.....

.....

.....

Nastávající víkend byl u Vlasáků s napětím očekáván. Pradědeček oznámil, že podnikne se svým vnukem a pravnoučaty výlet. Výlet se týkal druhého klíče.

V sobotu ráno celá společnost nastoupila do vlaku, kterým zamířili podél řeky Sázavy. Trať povětšinou kopírovala tok řeky, která se vinula údolím, jež si staletí hloubila. „Sázava“ stojí na modré nádražní ceduli bílým písmem. Jsou na místě. Z motoráčku se vyhrnula spousta cestujících. Vlasákovi pomalu opouští nádraží. Musí přejít most přes Sázavu a stoupají do mírného kopce směrem k bývalému klášteru. Po prohlídce kláštera si společně dali svačinu. Po jídle se dává pradědeček konečně do řeči.

„Minulý klíč byl úzce svázán s Velkou Moravou. A také tento druhý má s tímto obdobím a krajem jistou spojitost. Ve škole jste se učili, nebo se ještě učit budete, jak na Moravu pozval kníže Rostislav učence, kteří by vedli lid k víře v jazyce, kterému by rozuměl. Na Moravu byli vysláni bratři Konstantin (Cyril) a Metoděj, původem ze Soluně. Pocházeli z oblasti, kde žilo mimo jiné slovanské obyvatelstvo. Proto ovládali praslovanský jazyk. Cyril se rozhodl, že pro tuto příležitost připraví i speciální písmo. Oba věrozvěsti, jak jim dnes říkáme, doputovali na Velkou Moravu roku 863. Když konečně dorazili do cíle, dali se hned do práce. Jednak vedli bohoslužbu ve staroslověnštině, což mělo mezi Slovany velký úspěch, protože lidé najednou rozuměli tomu, co kněz říká. Mimo to také vzdělávali nové kněze.

Metodějovi žáci byli později vyhnáni, ale šířili víru v jiných zemích a hlaholice se časem stala základem pro vznik azbuky.

Do našich zemí se ještě vrátilo vedení bohoslužby ve staroslověnštině právě tady v Sázavě a potom díky Karlu IV. v Praze v Emauzích.

Pokud chcete získat další klíč, bude nyní vaším úkolem přeložit nápis zapsaný hlaholicí – poněkud zjednodušenou.“ Tak skončil pradědeček svou řeč a předal dětem útržek se záhadným písmem.

†	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
A	B	V	G	D	E	ZH	DZ
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
Z	J	I	DJ	K	L	M	N
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
O	P	R	S	T	U	F	X
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
OT	ST	C	CH	SH	JER	JAT	JU
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
JA	JE	ONS	JO	TH	IJ		

Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

Ɱ

Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

Ɱ

Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

>>> LEV A MYŠ <<<

V lese, kolem spícího lva,
rejdily myši
a jedna mu zavadila o hřívu.

Lev procitl a myš chytil.
Úpěnlivě prosila, aby se smiloval,
odpustil a zle nesoudil,
že to udělala jediná a nerada.

Lev moudře uvážil,
že pomsta na ubohé myši
by mu byla víc k necti než ke cti,
zamhouřil oko a dal jí svobodu.

Slídlilka vděčně poděkovala a odběhla.
Po několika dnech lev padl do tenat.

Sotva pochopil neštěstí,
začal řvát a zoufale naříkat.
Uslyšela ho myš a běžela vyzvědět,
co hrozného se mu stalo.

Když uviděla lva v síti,
zapištěla, aby se nebál,
že mu odplatí dobrotu a trápení ho zbaví.

Prohlédla past, kousla do provazů,
rozhryzala uzly,
přehryzala spojovací oka,
lva osvobodila a vesele utekla do lesa.

Ezop – Ezopovy bajky

1. Který z textů vystihuje nejlépe ponaučení z bajky?

Jaká půjčka, taková
oplátka. Kdo činí dobré,
lepšího se dočká.

Vytrvalá práce
všechno zmůže.

Kdo lhal včera, tomu
se nevěří ani zítra. Lháři se
nevěří, i když mluví pravdu.

2. Stalo se ti někdy, že jsi byl v podobné situaci jako některá z postav? Pokus se tuto bajku rozepsat na skutečný příběh, který by se mohl stát člověku.

.....

.....

.....

.....

.....

>>> ŽELVA A ZAJÍC, PES A KUS MASA, <<< PASTÝŘ A VLK

Želva a zajíc

Zajíc vyzval želvu
na souboj v běhu.
Určili trať a závod začal.

Ušák prudce vyrazil hned od startu,
ale když uviděl, v jaké dálce
zůstala želva, nechal cíl cílem,
natáhl se do trávy a usnul.

Želva běžela pomalu, ale vytrvale
a doběhla k cíli právě ve chvíli,
kdy se zajíc probral ze spánku.

Pes a kus masa

Pes s kusem masa v tlamě
kráčel přes lávku
a spatřil ve vodě pod sebou
psa s kusem masa v tlamě
a chtěl mu jej vyrvat.
Ale jak otevřel tlamu,
vypadlo mu jeho vlastní maso
a zmizelo v proudu i s cizím.

Pastýř a vlk

Mladý pastýř ovcí
zahlédl nedaleko stáda vlka.
– Pomoc, vlk! Dobří lidé, pomoc!
Vlk jde! volal zděšeně.

Když rolníci přispěchali,
nenašli po vlku ani památky.
To se opakovalo několikrát,
až zjistili, že pastýř lže
a burcuje lidi jen pro smích.
Avšak jednou vlk skutečně přišel.
– Pomoc, vlk! Dobří lidé, pomoc!
Vlk přišel! volal nyní upřímně pastýř.

Ale kdo ho uslyšel, nevěřil,
mávl rukou a hleděl si svého.
Nezahnáný vlk
zatím rozsápal celé stádo.

Ezop – Ezopovy bajky

1. Spoj název bajky s ponaučením, které z ní plyne.

Želva a zajíc

Pes a kus masa

Pastýř a vlk

Kdo lhal včera, tomu se nevěří ani zítra.
Lháři se nevěří, i když mluví pravdu.

Vytrvalá práce všechno zmůže.

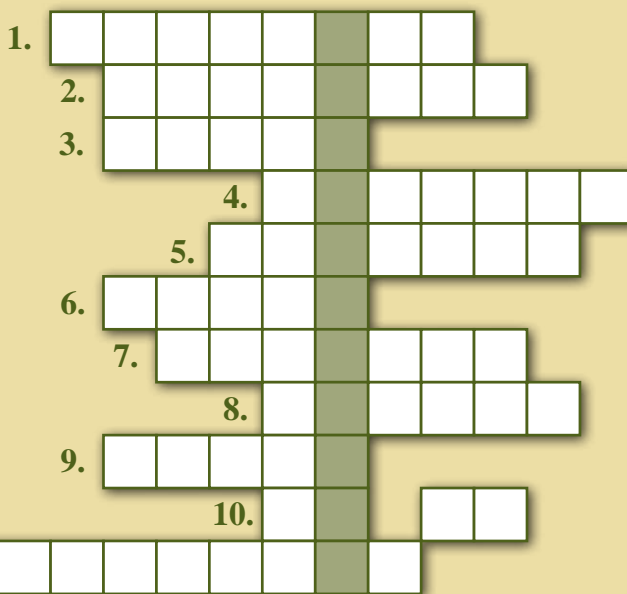
Kdo stojí o cizí, přichází o své.

3. **PŘ** V ukázce zůstala nezodpovězena otázka, čím se takový novorozenec živí. Napiš odpověď.

4. Vylušti tajenku a získáš označení pro právě narozené dítě.

1. Které jídlo kromě hrášku měli Jáchym s tatínkem doma?
2. Uveď jméno Jáchymova souseda v lavici.
3. Jak se jmenuje Jáchymův strýc?
4. Tatínek se bál, že Jáchym převrhne...
5. Velký brácha Albína, když byl malý...
6. Co Jáchymovi uteklo ráno při vaření?
7. Tatínka namíchlo, že nemohl najít otvírač...
8. Co dělala maminka, když za ní přišel Jáchym do porodnice?
9. Kdo má staršího bráchu?
10. Co odpověděl Albín, když se ho spolužáci ptali, zda má brášku?
11. Kdy se všichni spolužáci nahrnuli k Jáchymovi?

Tajenka: .....

5. Najdi v textu část, ve které Jáchym popisuje svého novoroze-
ného bratříčka, a popis přepiš.

.....

.....

6. Jak by se mohl malý bratříček jmenovat?

V textu najdeme následující výrazy označující osoby:

BRÁŠKA, BRATRÍČEK, MAMINKA, MAZLÍČEK,
STREJDA, TATÍNEK, TETA, MAZÁNEK

Vyber některé z nich a doplň je do políček.
Vepsaná písmena ti pomohou. Písmena
z očíslovaných políček přepiš do tajenky.

Š

R   3   Í   5

6

T   E

7

M   2   N

Z   4   Č

S   1   D

K

1 2 3 4 5 6 7

1 2 3 4 5 6 7

V devatenáctém a dvacátém století se s obrovskou rychlostí začaly rozvíjet všechny vědní obory. Věda a technika se dostaly i do běžného života a je důležité, aby se s jejich základy seznámili všichni lidé. V dnešní době je vývoj tak daleko, že dokonale rozumět všem oborům již nemůže nikdo z nás. Vy se těm základům naučíte v hodinách fyziky, chemie a přírodopisu. Pokud budete toužit poznat i jejich hlubší tajemství, čekají vás roky studia na vysokých školách. Někdo, možná, věnujete objevování celý život.

Pro děti jsou určeny encyklopedie, které jim mohou poutavou formou přiblížit svět vědy a techniky.

»» ČAS ««

Už v dávné minulosti, kdy ještě nebyly známy hodiny, si lidé uvědomovali, že se jednotlivé roční doby pravidelně střídají. Viděli také, že Slunce pravidelně vychází a zapadá, že se střídá den a noc. A již v prehistorických dobách pochopili, že pomocí těchto pravidelně se opakujících událostí mohou měřit čas. Časové období od počátku jednoho léta do příchodu druhého nazvali rok. Dobu mezi dvěma východy Slunce pojmenovali den. Další způsob určování času vznikl tak, že si lidé povšimli střídání fází Měsíce od úplňku do novu. Nov se objevuje ve zcela pravidelných

intervalech, zhruba po 30 dnech. Když tedy někdo řekl, že již uběhlo mnoho měsíců, znamenalo to, že Měsíc několikrát přibýval a ubýval. Slovo měsíc jako označení části roku vzniklo právě od pojmenování Měsíc.

Dnes nám všechny tyto pravidelně se opakující jevy objasňuje astronomie. Den je doba, za kterou se Země otočí kolem své osy. Země se otáčí kolem své osy a současně také obíhá kolem Slunce. Jeden rok je doba, za kterou

Země provede jeden úplný oběh kolem Slunce. Jeden oběh Země kolem Slunce trvá přibližně 365 a 1/4 dne, proto zavádíme každý čtvrtý rok takzvaný přestupný rok s jedním dnem navíc. Ten připadá na 29. únor. Tak udržuje kalendář krok s pohyby Země okolo Slunce. Měsíc je zhruba doba, za kterou Měsíc oběhne kolem Země. Při tomto pohybu můžeme pozorovat jeho fáze.

Den se dělí na 24 stejných částí – hodin. Každá hodina je rozdělena na 60 minut a každá minuta na 60 sekund. Jedním z prvních zařízení určených k měření času byly sluneční hodiny. Protože se Země otáčí kolem své osy, mění se směr stínu tyče

ozářené Sluncem. Tyto změny směru stínu byly sledovány a využity k měření času. Jiné způsoby měření času spočívají na dějích, které trvají vždy stejnou dobu. Jednoduchým příkladem je hoření svíčky. Máme-li dvě stejné svíčky, můžeme si z nich udělat hodiny. Nejprve si změřte dobu, za kterou svíčka uhoří o určitou část. Tak například tři centimetry svíčky uhoří za tři hodiny. Znamená to, že jeden centimetr uhoří za jednu hodinu. Na druhou svíčku si udělejte znaménka vzdálená od sebe 1 cm. Zapalte ji a podle toho, kolik znamének ze svíčky zmizelo, můžete určit, kolik času uplynulo. Jiným pravidelným dějem užívaným k měření času je průchod písku malým otvorem. Na tomto principu jsou založeny takzvané přesýpací hodiny; jejich zmenšená podoba se dodnes používá v domácnostech při vaření vajec.

Další pravidelně se opakující děj, podle něhož se začal měřit čas, je kývání kyvadla. Kyvadlo je zátěž zavěšená na jednom konci tyče nebo provázku. Kyv téhož kyvadla z jedné strany na druhou trvá vždy stejně dlouhou dobu, nezáleží na tom, zda jsou výkyvy menší nebo větší. Chceme-li dosáhnout různé doby kyvu, potřebujeme kyvadla o různých délkách. 25 cm dlouhé kyvadlo potřebuje k provedení jednoho kyvu sekundu. 1 metr dlouhé kyvadlo ho provede za dvojnásobnou dobu (kolem 2 sekund). Kyvadlo Big Benu v britském parlamentu v Londýně je 4 metry dlouhé a jeden kmit provede za 4 sekundy.

Nejmodernější hodiny, které užívají vědci k nejpřesnějšímu měření času, jsou založeny na kmitech atomů. Tyto kmity jsou velice přesné a atomové hodiny měří čas s přesností na jednu sekundu za tři tisíce let. Velmi přesné jsou digitální hodinky řízené krystalem křemíku.

Kolektiv autorů – Encyklopedie vědy a techniky

1. Doplně.

1 rok trvá ..... dnů.

1 týden má ..... dnů.

Měsíc srpen má ..... dnů.

1 týden má ..... hodin.

Měsíc listopad má ..... dnů.

1 hodina má ..... minut.

1 den má ..... hodin.

1 minuta má ..... sekund.

Parta pěti teenagerů je opět na stopě. Tentokrát uprchlému vězni. Kromě pátrání se ještě snaží uniknout Eunice, která doprovází svého otce na konferenci sběratelů brouků a bydlí u Frederika, jednoho z pátračů. Do cesty se jim jako vždy staví strážník Goon.

>>> PÁTRAČI POMÁHAJÍ ŠÉFINSPEKTOROVÍ <<<

Larry a Daisy čekali na Špekouna v altánku na zahradě. Pip s Bětkou také ještě nedorazili. Když Špekoun opět přikvačil ve svých trenýrkách a vytahaném tílku, byli Larry a Daisy dost překvapení.

„Ty v tom snad i spíš,“ rýpnul si Larry. „Nechceš něco přes to? Tady venku zmrzneš. Do altánku fouká studený vítr.“

Téměř vzápětí se objevil Pip s Bětkou a začala velice zajímavá schůzka pěti Pátračů, které přihlížel rozradostnělý Brok.

Špekoun jim nejdřív pověděl o tom, jak se včera zbavil Eunice a schoval se ve své kůlně, kde trochu změnil podobu. „Přestrojil jsem se za starého tuláka,“ popisoval. „Vousy, knír a tak. Když Eunice přišla a nakoukla dovnitř, vyděsila se a začala volat o pomoc.“

Všichni se rozesmáli. „To si zaslouží, když tak čmouchá,“ řekl Larry. „A co bylo dál?“

„No, na pomoc jí nepřišel nikdo jiný než Goon, který kráčel zrovna kolem po ulici při své nedělní pochůzce,“ pokračoval Špekoun. „Takže je vám snad jasné, že jsem měl trochu problémy dostat se ven. Brok na mě začal skákat s štěkat a Goon s Eunice si mysleli, že na mě útočí. Goon dokonce tvrdil, že prý mě pokousal!“

„Ale nechtyli tě, vid’?“ zeptala se starostlivě Bětka.

„Jasně že ne,“ uklidnil ji Špekoun. „No, a dneska jsem se dozvěděl, že šéfinspektor byl požádat Goona, aby pátral po jednom nebezpečném zločinci, který uprchl z vězení. Prý se skrývá někde v Peterswoodu. A Goon mu začal hned vyprávět o tom tulákovi, kterého vyhnal z mojí kůlny, a byl přesvědčený, že se jedná o toho pohřešovaného zločince!“

Všichni se dali znovu do smíchu a chvíli trvalo, než mohl Špekoun pokračovat ve vyprávění. „No tak ticho!“ zlobil se. „Ještě sem přijde vaše máma, Larry, a bude si myslet, bůhví co tady neděláme.“ „No jo – ale když ono je to tak směšný,“ nemohl si pomoci Larry. „A co říkal šéfinspektor ještě?“

„Asi je vám všem jasné, že šéfinspektor, který není tak hloupý jako Goon, si uměl spočítat, že ten tulák jsem ve skutečnosti byl já. Takže jel ke mně, aby se o tom přesvědčil.“ Ostatní Pátrači na Špekouna pohlédli s očekáváním. „Zlobil se?“ zeptala se Bětka. „Ne. Jasně že se nezlobil. Ve své vlastní kůlně se přece mohu

převlékat, kdy se mi zachce, ne?“ řekl Špekoun zamračeně. „Proč bych nemohl? Ale k věci, šéfinspektor mi pověděl všechno, co policie ví o tom muži, za kterého mě Goon pokládá! A já jsem se ho zeptal, jestli můžeme při pátrání nějak pomoci. A on souhlasil!“

„No teda!“ vykřikl Pip radostně. „To znamená, že se konečně objevilo pořádný tajemství k řešení! Co všechno o tom chlápku víš?“

„Podívejte se,“ řekl Špekoun a ukázal jim papíry, které od šéfinspektora dostal. „Tady je pár podrobností. A tady fotografie toho pohřešovaného muže, zepředu a ze strany. Ale bude přestrojený – to prý umí výborně – takže ty fotografie jsou asi k ničemu.“

Pátrači začali snímky studovat: pohřešovaný muž měl pronikavý, mazaný pohled a temné obočí, nenápadný nos a tenkou pusou – ale co bylo nejdůležitější, přes horní ret a pod nosem se mu táhla velká jizva.

Špekoun na ni významně ukázal. „Tu musí nějak schovat,“ řekl. „To znamená, že asi bude mít falešný knír, než mu naroste vlastní. A taky bude možná mít plnovous, aby zakryl malou bradu. A ty husté rovné vlasy si buď natočí do vln, nebo je ulízne pomádou,“ dodal Špekoun, „taky si je mohl trochu prostříhnout, aby vypadal příplešle. Kdoví, co všechno ho může napadnout?“

„Jestli se dokáže přestrojit, tak nám ty fotky fakt k ničemu nebudou,“ poznamenala Daisy. „Podívejte se, jak má vystouplý klouby na ruce. Bude muset nosit rukavice, aby je schoval!“

„Spousta lidí má takhle vystouplý klouby,“ namítla Bětka. „Třeba náš zahradník. Ten úplně hrozně.“

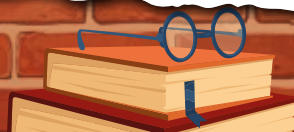
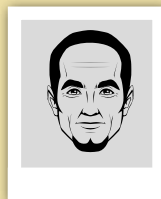
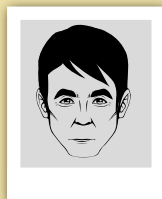
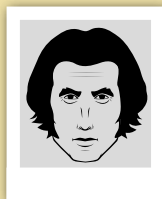
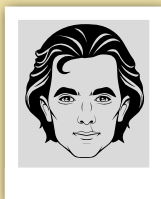
Enid Blytonová – Tajemství pohřešovaného muže

1. Najdi v textu popis uprchlého vězně a vyznač ho.

2. Jak se jmenují všichni z party pátračů?

.....

3. Podle popisu najdi mezi fotografiemi uprchlíka a zakroužkuj ho.

1. Nahrad' nespisovné výrazy tvary spisovnými.

s váma ..... ; češtinský diktát .....
..... ; takovejma desperádama .....
..... ; hučej ..... ; podobnýma ..... ;
buřtovej ..... ; mý ..... ; seš schopnej ..... ;
..... ; háklivej ..... ; lunt ..... ;
bejt klidnej .....

2. Mirek se připravuje na další diktát. Doplň správně bje/ bě, vje/vě, pje/pě, mě/mně.

ob.....d, ob.....t, ob.....tí bloku, vroucí ob.....tí, v.....zd,
v.....tev, zv.....dává, b.....doval, nev.....děl, sv.....řit se,
hv.....zdář, nám.....stí, pov.....domí, v.....dec, ob.....l,
ob.....ť, pov.....sit, pov.....sti, kv.....ten, sv.....domí, ob.....vit,
ob.....dnala, zrakové v.....my, ob.....mné zavazadlo, vodo.....m,
p.....šina, v hlav....., ob.....vené, odm.....na, sv.....tlo, B.....ta,
příb.....h, osv.....žit, b.....žecký, ob.....m, V.....rka,

3. **M** Vypočítej, kdy musí Mirek vyjít z domu, když jede za svými kamarády.

Mají schůzku ve 14 hodin. Cesta z domu na autobus mu trvá 8 minut. Intervaly autobusu jsou 7 minut a jízdní čas je 48 minut. Cesta od autobusové zastávky k místu srazu je 6 minut.

.....

4. Napiš různá přídavná jména charakterizující podstatná jména.

PRÁZDNINY .....

DIVADLO .....

HRA .....

RODINA .....

PES .....

5. Najdi a zakroužkuj v následujícím textu slova, která jsou oproti ukázce změněna.

„Docela určitě,“ zamumlal Aleš. „Moje babička taky tvrdí, že bych mohl mít samý jedničky na výzvo, kdybych se nekamarádil s takovejma desperádama, jako jste vy – sorry, pánové.“

„To si o nás babička vážně myslí?“ pravil jsem zachmuřeně. „Ona si hlavně myslí,“ uchechtl se Aleš, „že já jsem úplný neviňátko.“

Staré pověsti české znají asi všichni Češi i Moravané. Vypravují příběhy z dávných časů. Některé ještě z dob, kdy obyvatelé našich krajin neznali písmo, a o všem, co potřebovali znát, si museli povědět. A tak se za dlouhých zimních večerů bavili i vyprávěním o dávných hrdinských skutcích. Když pak kněží přinesli znalost písma a začali zapisovat soudobé události, zapsali i povídání starců – pověsti. Ty nejstarší z našich krajin byly napsány, představte si, ne česky, ale latinsky. Kdybyste četli například pověst o Přemyslu a Libuši v Kosmově kronice, asi byste ji hned nepoznali. Aby se nám pověsti pěkně četly, přepsali je někteří spisovatelé i pro dětské čtenáře. V naší pověsti o Faustově domě můžeme najít také důležité poučení a radu do života. Já vím, rady slýcháte každý den od rodičů i učitelů, takže si myslíte, že už jste je asi všechny slyšeli. Ale zkuste přijmout ještě jednu.

»» FAUSTŮV DŮM ««

Ten dům stojí na pražském Karlově náměstí dodnes. Lidé se mu odedávna se strachem vyhýbali a vyprávěli si, že zde bydlel tajemný čarodějník, doktor Faust. Prý ho odnesl čert, jemuž upsal vlastní krví svou duši. Zbyla jen velká díra ve stropě Faustovy pracovny. Pak byl dům dlouhá léta opuštěný, nikdo si netroufal vstoupit dovnitř.

Jednou bloudil Prahou chudý venkovský student. Byl sychravý podzim a mladík neměl kam hlavu složit. Neměl peníze, třásl se zimou, měl hlad. Znenadání se ocitl před Faustovým domem. Věděl, co se o něm vypráví, ale zima a hlad mu dodaly odvahy. Řekl si v duchu: „Odtud mě snad nevyženou,“ a stiskl rezavou železnou kliku. Dveře se otevřely a student se ocitl v temné chodbě s podivnými sochami, vystoupil po schodišti do patra a otevřel první dveře. Vedly do velkého pokoje plného knih, s tmavým dubovým nábytkem. Usedl do velkého křesla a přemožen únavou usnul. Spal dlouho, až do příštího dne. „Díky Bohu, nic zlého se mi v noci nestalo,“ řekl si. „Jaká tajemství asi tento dům skrývá?“

Procházel jednu místnost po druhé, až vstoupil do ložnice. Když náhodou šlápl na jednu vystouplou dlaždici, polekal se, neboť ze stropu se spustilo pohyblivé schodiště. Vystoupil po něm do Faustovy laboratoře plné lahviček, misek, kahanů, ale i čarodějných knih a papírů popsaných podivnými znaky. Náhle spatřil na kraji stolu misku, v níž se třpytil stříbrný tolar. „Co teď,“ uvažoval student, „co se stane, když si tolar vezmu?“ Váhal, ale nakonec neodolal. „Konečně jsem se dosyta najedl,“ liboval si večer, když se vrátil z města. V noci klidně spal, ale ráno užasl, neboť našel v misce další tolar. Už se nerozpakoval, tolar si vzal a bral i každý další den. Jak si jen mohl myslet, že mu pomáhá nějaký dobrý duch?!

Pořídil si nové oblečení a pozval kamarády k sobě na návštěvu. „Ukáži vám nevídané věci,“ sliboval. Hosté obdivovali sochu bubeníka, který po stisknutí dlaždice sám bubnoval, loďku, která sama jezdila po mramorovém stole, sochu dívky v zahradě, která každého, kdo šel kolem, polila vodou. Student všechny pohostil, ale o misce s tolarem se ani slovem nezmněl.

Časem začal stále více utrácet, v hospodě za všechny platil, kupoval si drahé šaty. „Kdyby tak miska byla každý den plná,“ pomyslel si. „A proč bych to nezkusil,“ uvažoval, „jsem přece chytrý a knihám rozumím.“ Pustil se do studia kouzelnických knih doktora Fausta a chtěl vyzvat temné síly, aby mu sloužily a darovaly bohatství.

Když ho zase jednou chtěli navštívit přátelé, marně ho v domě hledali. Všude byl nepořádek, všechno rozházeno a ve stropě velká černá díra. S hrůzou přechali z domu a domysleli si, že mladíka odnesl čert jako dříve doktora Fausta.

Tak stihl studenta trest za to, že se nespokojil s málem a chtěl žít bez práce v bohatství.

Jana Eislerová – Staré pověsti české

1. Za každou větu zapiš podmět a přísudek, nevyjádřený podmět vyznač barevně.

Ten dům stojí na pražském Karlově náměstí dodnes. ....

..... Lidé se mu odedávna se strachem vyhýbali .....

..... a vyprávěli si, ... že zde

bydlel tajemný čarodějník, doktor Faust. ....

Prý ho odnesl čert, ... jemuž upsal vlastní krví svou

duši. .... Zbyla jen velká díra ve stropě Faustovy

pracovny. .... Pak byl dům dlouhá léta

opuštěný, ... nikdo si netroufal vstoupit

dovnitř. ....

HRAVÁ ČÍTANKA 4

Pracovní učebnice pro 4. ročník ZŠ

- Celá edice byla vyvíjena ve spolupráci s vybranými pedagogy s dlouholetou praxí na 1. stupni ZŠ.
- Obsahuje pečlivě vybrané literární úryvky, které děti jistě zaujmou i poučí.
- Délka ukázek a jejich náročnost zohledňuje věk dětí.
- Publikace je doprovázena ústředním příběhem s řadou hádanek.
- Učebnice podporuje rozvoj dítěte, vybízí ke zvědavosti a podněcuje zájem o čtení a literaturu.
- Prostřednictvím kreativních a hravých úloh učí práci s textem a procvičuje logické myšlení.
- Cvičení jsou různorodá a neopakují se.
- Publikace obsahuje mnoho fotografií a ilustrací, dává ale také prostor k tomu, aby si ji děti ilustrovaly samy.
- Publikace obsahuje množství mezipředmětových vztahů.

Hravá čítanka je vytvořena v souladu s rámcovým vzdělávacím programem.

Další tituly z řady:

ISBN: 978-80-7563-061-2

